

NEMZETÁLLAM ÉS HIVATALNOKÁLLAM.

Nemzetállamról beszél ma mindenki, de annak lényegébe kevesen hatolnak és a nemzetállammal ajkukon, ennek ellentéte és megsemmisítése felé, t. i. a *hivatalnokállam* felé haladnak.

A nemzetállam lényegéhez tartozik ugyan a *nemzeti nyelvnek souverainitása* és annak alkalmazása az államhatalomnak minden nyilvánulásában le egész a községi önkormányzatig. A nemzetállam minden polgárának érteni kell ezen nyelvet. De a nemzetállam lényege még egyebet is követel. Azt, hogy az állam valóban a nemzet legyen; és pedig az államhatalom szervezetének minden alakjában. A nemzet nyelvének souverainitásához magának a nemzetnek souverainitása is szükséges. Egy *magyar burokratizmus*, mely ma soknak ideálja, nem a magyar nemzet, *mint állam*, mert ez esetben az állam külön van választva a nemzettől és központosítva egy hivatalnoki szervezetben. Ne arra törekedjünk, hogy az állam a magyar nemzettel magyarul beszéljen, hanem arra, hogy a magyarul beszélő állam maga legyen a magyar nemzet. Ezen gondolat a nemzet **activ** államalanyiségének gondolata. Nem elegendő, hogy a nemzet csak a parlamenti szervezetben legyen activ államalany, hanem a maga államilag activ mindenségében jelen kell lennie az államhatalom gyakorlásának minden momentumában. A burokratizmus a nemzetnek ezen activ államalanyiségét kivétellel változtatja; a nemzetállamot itt-ott zöldellő szigetté a hivatalnokállam sivatagában. A parlamenti szervezeten kívül az *esküdtszék* és a közigazgatási *önkormányzat* az, mely a nemzetnek activ állami mindenségét mindenütt jelenlevő élő valósággá, ezernyi állami tényben személyes egységgé teszi.

Jelen sorok czélja a nemzetállamot, *mint a hivatalnokállamnak szöges ellentétét* megvilágítani az önkormányzat szempontjából.

A világtörténet sokféle államot ismer. Volt *papi* állam, a hol egy papi kaszt volt az állam *activ* alanya. Volt *községi* állam, a hol a

szabad polgárok községi közönsége képezte az *activ* államalanyt. Volt *földesuri* állam, a hol a birtokhoz volt kötve az *activ* államalanyiség. A *modern* állam: nemzetállam, azaz: a nemzet, mint *activ* államalany.

Ime egy óriás ténye a világtörténetnek! Ezen tény azt foglalja magában, hogy *állam lenni* mindenkor és mindenütt arnyit tett, mint *activ* államalany lenni. Egy bürokratikus állam, melyben a hivatalnokok ugyan mindent a nemzettől származtatott jogcímen tesznek, de a nemzet maga csak igen csekély állami tevékenységet fejt ki polgáraiban, pl. minden öt évben szavaz, de *állami munkát* nem teljesít, az ilyen bürokratikus állam lehet nemzetállam a képzelet felhőiben, de az nem lesz nemzetállam a világtörténetben. S az állami munka nem abban áll, hogy a polgárok választják a hivatalnokokat; mert ez nem munka. Az állami munka nem kegyelemosztogatás, nem is korteskedés, még kevésbé sógorság-komaság. Az állami munka a polgároknak erőfeszítést igénylő részvéte a közigazgatásban. Az állami munka oly tényező, mely a phrasisok embereit egyszerre háttérbe szorítja, s a tett és közszellem embereit a haza javára mindenütt értékesíti. A választás ne az élethivatásos ember kenyere fölött rendelkezék, hanem legyen az a polgárok bizalmának nyilvánulása, mely a megválasztottra nézve a *nobile officium* kötelességét involválja. Ez a nemzetállamnak, vagyis a nemzet *activ* államalanyiségének *egyedüli* útja a közigazgatásban. Igaz, hogy ezen úton haladva, ma nagyon nehéz lenne majoritást szerezni. Már a nemzetállam, mint sült galamb, sokkal kapósabb dolog. Az államéletben való *activ* részvét az emberi erénynek és boldogságnak egyik fele. De hogy ezen erény lelkökben és tettökben ragyogjon, hogy ezen boldogságot érezni tudják a polgárok, a végett jelentékeny fáradság és önmegtagadás szükséges. Ezen önfeláldozó fáradság ma gúnymosolylyal találkozik. Mintha csak azt mondanák a gúnyolódók: «Mily naiv az, ki az embert még a XIX. század végén is *egész* embernek hiszi». Ne ijedjünk vissza az élezek-től, és semmi nehézségtől, mert a polgárok állandó állami munkája nélkül sem nemzetállam nem létezik, sem az ember eszméje a maga teljes gloriájában ki nem fejlődik.

A nemzetállamban a nemzet nem pusztá képzeleti, hanem *mindent* *active* betöltő államalany, s épp ennél fogva *egyedül* *activ* államalany; politikai absolutum; állami substantia, melynek az államban minden egyéb csak létalakja, a nemzeti élet nyilvánulása, az állami-lag *activ* nemzeti szervezet tényezője és módja. A királyság nincs a

nemzetén kívül, hanem az éppen a nemzet a maga királyi szervezetében. Az országgyűlés nincs a nemzetén kívül, hanem az éppen a nemzet a maga parlamenti szervezetében. De a hivatalnokállam választalat emel királyság és nemzet között; parlament és nemzet között. Az igazi nemzetállamban királyság és parlament élő valóság a polgárok lelkében; hivatalnokállamban királyság és parlament pusztá formáljog, ethikai tartalom nélkül. Bizonyíték erre Anglia és Franciaország. Angliában a királyság ma is határtalan tisztelet és szeretet. Franciaországban a királyság, a míg létezett, csak egy bürokratikus gép volt. Angliában a parlament a polgárokban élő, és fejlődő nemzeti akarat; Franciaországban csak egy magánjogi meghatalmazott. Hatalmas állami hajlamok laknak az emberi lélekben, de a legjobb föld sem terem búzakaralászt, ha azt parlagon hagyjuk. Ugyan miként töltsek be a polgárok a királyságot a nemzetállam személyes létével, s a parlamenti szervezetet a nemzetnek élő állami akaratával, midőn lelkökben sorvadni hagyjuk, vagy elsorvasztjuk a nemzetállamot, sőt általán az államot azáltal, hogy tevékenységöket száműzzük az államból és a magánérdekekre szorítjuk. A ki családja ügyeit és gondjait egészen másokra bízna, s gyermekeinek nevelését oly módon adná át fizetett embereknek, hogy azoknak nevelésével többé ő maga nem is foglalkoznék, szóval a kinek soha sem lenne ideje családja számára, nem lenne-e az ilyen ember ezen családi bürokratizmus következtében utoljára idegenné a saját családjában; nem vesztené-e el az ily ember családi élete minden ethikai tartalmát; nem dermedne-e üres formáljoggá reá nézve a család? Az ilyen család a hivatalnokállam képe kicsinyben. Költekezhethünk akármily bőven úgy államra, mint a családra, a szeretet napfényét és melegét csak személyesen teljesített gondoskodás árasztja azokra.

A mit ezen sorokban mondok, azt nem úgy gondoltam ki. A világtörténet kezéből veszem az állami fejlődés törvényeit. A *classicus* állam különösen alkalmas a modern nemzetállam megvilágítására.

Igaz, hogy a modern állam, mint élő folytonosság, a középkori állammal áll kapcsolatban; ellenben a *classicus* állammal a fejlődésnek ilyen élő folytonossága által összekötve nincs. A népvándorlás mintha csak egészen újra kezdte volna az emberiség életét. A barbar népek által hozott új eszme (az individualitás eszméje) a vihar szárnyain érkezett, annak ragyogását egyelőre eltakarta a sötét felhő, a kavargó por és az égő városok füstje. A népvándorlás az antik

civilisatiora az utolsó ítélet napját hozta. Ily világégés a közép és új kort nem választja el.

De ámbár az új kor élő folytatása a középkornak, és a modern állam a classicus állammal, ilyen élő összeköttetésben nincs, mégis *eszméileg* sokkal közelebbi rokonságban van a modern állam a classicus állammal, mint a középkorival; mert a középkori állam magánjogi intézmény, a classicus állam viszont élő ethikai személy. Ha az állam pusztán magánjogi intézmény, akkor egészen rendben van, hogy mindent a fizetéses hivatalnok tegyen, a polgárok pedig ellezörizzék őt olyformán, mint a részvénytársulat hivatalnokát a tagok. De hogy az állam élő személyes léttel bírjon, hogy az államnak ethikai tartalma legyen, a végett az állami munka oroszlánrészét a polgároknak kell átvenni. A burokratizmus alatt a középkor magánjogias állam-eszméje lappang. Csak magánérdekű szolgálatot lehet pénzért tételni oly módon, miként azt a burokratizmus hívei gondolják. Rendelek a szabónál kabátot és én már csak a készet használom. De az állami munka nem kabát, s megszűnik igazi állami munka lenni, ha a polgárok már csak a készet, t. i. az állami munka eredményét, akarják használni. Igaz, hogy a középkor nem volt burokratikus korszak; de a középkor magánérdekké tette az államot, s ezzel utat tört a burokratizmusnak. A mai polgárok is magánérdeknek nézik az államot, s azt úgy akarják igazgatni, mint valami bankot.

Ezen irány ellen a classicus állam álláspontjából kell tiltakoznunk. A classicus állammal élő összeköttetésben nem vagyunk, de a XIV. század kiásta azt sirjából, s azóta annak eszméje nem szűnt meg világitani és melegíteni. A modern állam nem egyéb, mint a classicus állam, de két külső módosítással. Ma a classicus állameszmét nem a *községre*, hanem a *nemzetre* alkalmazzuk. Ez az egyik változás. Ma a középkor nagy alkotásával, az *egyéni szabadsággal*, korlátoljuk az antik állam mindenhatóságát. Ez a másik változás. De különben eszmei azonosság létezik a classicus és a modern állam közt. Souverain község helyett souverain nemzet. Mindent absorbeáló állam helyett szabad társadalom a szabad államban. De ezen szabad állam ma ép oly *közjogi* szervezet, mint volt a classicus állam; míg a középkori állam csak egy souverain *magánjogi* viszonyt képezett. Miként a classicus állam önmagáról minden polgárábanrendelkező szabad község: úgy a modern állam önmagáról minden polgárában rendelkező szabad nemzet.

Vonjuk le a classicus államnak és modern államnak ezen eszmei

azonosságából a consequentiát: A classicus állam nem azért volt szabad község, hogy bürokratikus hivatalnokok teljesítették az állami teendőket, hanem szabad községgé tette azt a nobile officium, vagyis a polgárok ingyenes állami munkája. A nemzet is csak addig államilag szabad, míg a polgárok a nobile officium szent kötelességét teljesítik. A bürokratizmus jó lehet arra, hogy a polgárokat szolgálásra nevelje; valamint arra is jó lehet, hogy az államot egy pusztán gazdasági szervezetté változtassa át, de az bizonyos, hogy hivatalnokállam és nemzetállam egy helyen és egy időben soha sem volt, és soha sem lesz. Nobile officium nélkül a hazafias szó csak is pusztán szó. Nincs a politikának törvénye, mely világtörténetileg, lélektanilag és logikailag kézzelfoghatóbb volna.

Sokan összezavarják a társadalmat az állammal. Magyar nemzeti társadalmat gondolnak, és magyar nemzetállamról beszélnek.

Bizonyynyal a magyar nemzeti társadalom is nagy dolog, és a nemes lélek szenvedélyének méltó tárgya. De ám, a magasztos dolgot is saját nevükön kell nevezni. Lehetséges magyar nemzeti társadalom bürokratikus közigazgatás mellett; de magyar nemzeti állam nem; mert a hol a bürokratia az állam, ott a nemzet nem állam. XIV. Lajos korában a francia nemzet csak társadalom volt; s csak ő maga volt az állam, mert minden állami activ szerep ő benne központosult. Parlamentáris országban is pusztán társadalommá lesz a nemzet, ha az állameszmét nem ápoljuk a polgárok lelkében folytonos állami munka által. Ennek következtében maga a parlament is állami nívauról társadalmi nívaura hanyatlik alá. Ha a polgárok lelkében pusztán névvé tettük az államot a bürokratia által, bizony pusztán névvé lesz az a parlamentben is; mert a parlament nem lehet másforma, mint a polgárok. Hol lesz akkor a nemzetállam? A törvény szakaszaiban, és a hivatalszoba papirosán. Mozdítsuk elő a magyar társadalmat, de az nagy szerencsétlenség lenne, ha a magyar nemzet csak és kizárólag társadalmat képezne, s annak évezredes állami személyisége fölözlanék a társadalmi érdekekben, átengedve a helyet egy ürességtől kongó hatósági szervezetnek. Fájdalom, már most is sokan az államot csakis ily hatósági szervezetnek nézik. Nekik a polgárok és életviszonyaik merő társadalom. Az állam és társadalom hibás megkülönböztetése a nemzetállamot is fogalomzavarba meríti. Az igazi, élő állam a polgárokból van, és azoknak életviszonyaiban. Az életviszonyokban épp úgy benn kell lenni az államnak, mint a társa-

dalomnak. A társadalomra nézve ezt a magánérdekek eszközlik, az államra nézve a polgárok állami munkája eszközli azt. A nemzetállam a polgárokból törvényhozásra (parlament), kormányzatra (parlamentari kormány és önkormányzat) és bírászkodásra (esküdtszék) szervezett nemzet. De a ki az államot csak egy abstract hatósági szervezetben látja, a kinek minden egyéb merő társadalom, annak közigazgatási ideálja csakugyan nem lehet más, mint egy, nemzetinek nevezett bureaukratia.

Nagyon elterjedt nézet az, hogy *állami* és *helyi* érdekeket különböztessünk meg, s a helyi érdekeket az önkormányzat körébe utaljuk, az állami érdekeket pedig bureaukratice centralizáljuk.

E megkülönböztetés az állami és helyi érdekek közt a legnagyobb tévedés. A közigazgatásban vannak helyi *ügyek*, de nincsenek helyi *érdekek*. A helyi ügyeket a helyi viszonyok tekintetbe vételével kell elintézni, de mindig csak egy érdek szerint, s ez az állam érdeke. A helyi érdek magánérdek, s így az önkormányzatot magánigazgatássá tenné. De csak az állami önkormányzat, vagyis az állami ügyre vonatkozó önkormányzat éleszti a polgárokból az állameszmét. A magánérdekké degradált helyi ügy önkormányzata, ezzel épp ellenkezőleg, kiirtja azokból a közszellemet. Semmi sem veszélyesb, mint a helyi ügyek szemközt állítása az államügygyel, az önkormányzatnak ellentétbe helyezése az államigazgatással. Az ilyen önkormányzat az önzés iskolája. Rosszabb, mint a merő bureaukratizmus. Inkább a kormány rendeletére fizetéses hivatalnok szaríttassa ki a falu közepén zöldelő mocsárt a *nemzet* érdekében, mint nobile officiumot teljesítő polgárok tegyék ezt, de *nem* a nemzet érdekében, hanem pusztán csak helyi érdekekben. Ilyen magánérdekké degradált nobile officium, ilyen helyi érdekké degradált önkormányzat nem kell. Rossz a hivatalnokállam, de még rosszabb az olyan önkormányzat, melyet a magánérdek tölt be. Az első csak hullává változtatja az államot, a második a hullán lakmározó madarakká a polgárokat. S ugyan melyik az a helyi ügy, mely épp *csak* helyi érdek volna? A nemzetet a felhőkben keressük, de a helyi ügyekben édes magunkat hizlaljuk. Melyik az a helyi ügy, mely nem volna egyúttal nemzeti érdek? Melyik gondolata elménknek, melyik dobbanása szívünknek, melyik krajezárja vagyionunknak nem involvál nemzeti érdeket? A nemzet ott van a helyi ügyben épp úgy, mint az országos ügyben. A helyi ügy a nemzeti egésznek helyi vonatkozása. Az egész nemzet a helyi viszonyok által színezve

él abban. A sok helyi ügy együtt több, mint az egyetemes, országos ügy. Mi lesz a nemzetből, ha a helyi ügyet helyi érdeké tesszük, vagyis a nemzetállam érdekköréből kitépjük? Ez valóban egy nagyon görhes nemzetállam lenne. A helyi ügy is országos érdek, és a helyi ügyre vonatkozó önkormányzat is államigazgatás lényegével bir. A középkorban a helyi érdeknek szemközt állítása a központi érdekel annyi volt, mint magánérdeknek szemközt állítása magánérdekkel; mert akkor a központon is magánérdek volt. De ma a helyi ügyben a helyi érdek nem másik magánérdeket ellensúlyozna, hanem a nemzetet ölné meg a helyi viszonyokban. Az állami és helyi érdekek elkülönítői valóban igen veszélyes módon utánozzák a hatalmi ágak elkülönítésének elavult tanát. A magyar megye századokon át sohasem helyi, de állandóan állami, vagyis nemzeti érdekek ápolója volt. És néha igen súlyos körülmények közt. *E lényegét a megyének nem lerombolni, hanem a kor követelményeihez idomítani kell.*

Ha egy régi műemléket a kapzsiság lerontani készül, hogy annak köveiből gyárat építsen, följajdulunk, és méltán. De olvasunk-e ma egyebet, mint megvetést a törvényhatóság régi eszméje iránt. A hideg kövek iránt van szívünk, de élő intézményünk iránt, melyre nemzetünk szellemének bélyegét nyomta, hidegebbek és érzéktelenebbek vagyunk a kőnél. Romnak mondják a megyét, kik azt le akarják rombolni. De az igazi rom az lesz, melyet az abstract ész a történet folyamán kívül alkot.

A dolgot leginkább megvilágíthatjuk ellentétükből. A nemzetállamnak több ellentéte van. Egyetlen ily negatívója a nemzetállamnak már lerontja ezt. És viszont csak ott van nemzetállam, a hol minden tekintetben van. «Bonum ex integra causa, malum ex quolibet defectu». Péld. bizouyos, hogy a hol állam a *felekezet*, miként egykor Spanyolországban, ott nem állam a nemzet. De ebből még nem következik, hogy a hol a «szabad egyház a szabad államban» elve alkalmaztatik, ott szükségkép nemzetállam van, mert lehet hogy a felekezetnek állami uralma átszállott egy *dictatorra*. Előbb a felekezet volt az állam, most ezen dictator az állam. Lehet, hogy előbb ama felekezet, mint állam, a nemzet nyelvén beszélt, lehet, hogy utóbb eme dictator, mint állam, szintén a nemzet nyelvén beszél, de azért a nemzet ezen esetek egyikében sem állam. — A nemzetállam ellentétét képezi továbbá a *fejedelmi absolutismus*. De ha ezen absolutismust a *társasági* állam buktatja meg, s az uralmat az *atomizált* sokaság veszi át, akkor sincs nemzetállam.

Ezen darabokra széttört souverainitas, ezen, a generatiók évezredes ethikai személyes kapcsából kitépett emberhalmoz. nem képez nemzetet. A nemzetállam *anyagilag* megegyez ugyan a társasági állammal, mert mindegyik az összes polgárokból van; de *formailag* egyenes ellentéte annak, mert a nemzetállam a souverainitasnak szétáradása a nemzet személyes egységéből, míg a társasági állam a souverainitas millió darabjának külső összeférczelése. A nemzeti állam negatiójának vannak még más alakjai is. Így a *plutokratia*, vagyis a kapitalisták állama. Így a *socialisticus* állam, vagyis a munkások állama; mert a hol állam a pénz, vagy a hol állam a kenyér, ott nem állam a nemzet. Miként nem lehet két Istent gondolni, (mert az absolutum csak egy lehet), úgy nem gondolható ugyanazon államban két állami substantia. A kik egy államnak két vagy több substantiát adnak, azok épp úgy tönkre teszik az állameszmét, mint a classicus népek a sokistenségben tönkre tették az isteneszmét. Ennélfogva a nemzet vagy minden az államban, vagy semmi.

A nemzetállamot a föntiek során több ellentét szempontjából világítottam meg. Negatiója a nemzetállamnak a felekezeti állam,¹ a dictatura, a társasági állam, a plutokratia, a phalanster. De hazánkban és korunkban legveszélyesebb ellentéte és negatiója a nemzetállamnak a *nemzetiségi* állam és a *hivatalnoki* állam. A nemzetiségi állam a nemzetiségeket teszi államalannyá, vagy úgy, hogy mindenik nemzetiség külön alakul állammá, vagy pedig a nemzetiségi confoederatio alakjában. Egyik, mint a másik esetben tönkre megy a nemzetnek történetileg kifejlődött állami személyisége.

A nemzetállamnak másik acut veszedelme ma a hivatalnoki állam. A nemzetiségi elvben rejlő veszélyt legalább belátja mindenki, de a hivatalnokállamot igen sokan úgy tekintik, mint a nemzetállam diadalát. Azt hiszik, hogy bürokratikus központosítás által érvényesül a magyar nyelvnek souverainitása. Meglehet. De ez holt souverainitas lesz. A bürokraticus központosítás igazi holt tenger. A nemzetiségi elvet nem a hivatalszobában, hanem az életben kell legyőzni; nem a bürokratizmus papirosán, hanem az önkormányzat terén a polgárok állami munkájában. A bürokratizmus ha elhárítja

¹ A nemzetállamban az isteni világrend nyilvánul, de nem felekezeti alakban. A nemzetállam sem nem atheismus, sem nem felekezet; de biztosítja mindenik felekezet szabadságát.

talán a halál egyik alakját, előidézi annak másik alakját. A magyar nemzet bír annyi életerővel, hogy az önkormányzat szabad küzdelmében legyőzze a kóroanyagot, mely organismusában dúl. Bírnia kell ily erővel, mert hisz különben mindennek vége volna. Hová lett volna a magyar nemzetnek évezredes ős ereje?

Semmi sem veszélyesebb a politikában, mint a helyzetet a jelen pillanat tünényeinek szűk látó körében itélni meg. Ez majd túlságos optimismusra, majd kishitű csüggedésre vezet. Nálunk ma az utóbbi terjesztette ki sötét szárnyait a nemzet fölött. Látjuk azon osztálynak hanyatlását, mely 48 előtt a megyei önkormányzatot gyakorlta, és már markunkban a por, melyet az önkormányzat koporsójára vetni akarunk. Gyors keze van önbizalmunknak épp úgy, mint kétségbe esésünknek. Rázzuk le a csüggedés igáját. Az osztályok átalakulhatnak, de az emberek megmaradnak. S az ember állami lény. S az állami lény: önkormányzati lény. A bürokratizmus által úgy mentenők meg a nemzet hajóját, hogy magát a nemzetet dobnók állami szempontból a tengerbe. Kit vigasztal meg az állami hajóról hangzó magyar parancesszó, ha ezen hajóban már nincs a nemzet? A polgárokban kell magyarrá tenni az államot. Akkor lesz magyar nemzetállam.

Bizonynyal tétetni fog azon ellenvetés, hogy a nobile officium ily mérvű alkalmazása ma Anglián kívül sehol sincs, s Angliában is a gazdasági állam bürokratikus hajlamai mutatkoznak.

Ezen ellenvetés annyit tesz: «Pergentes non qua eundum est, sed qua itur». Ez annyit tesz, hogy az igazságot mások szeméin át nézzük. A magyar természettudós meg meri mondani nézetét a külföldtől függetlenül, és alkalmazza találmányát, ha azt külföldön még senki sem alkalmazta is. Csak a magyar politikus lenne-e arra kárhóztatva, hogy föltétlenül a külföld utánzója legyen? Ha az angolok mindig azt kérdezték volna, mi van a külföldön, akkor az angol alkotmány nem léteznék. Más nemzetek kockáztathatják talán azon erőt, mely az önkormányzatban van, mert nagyobb számuk, materialis erejük talán pótolja azt. De a magyar nemzetnek ily kockázat nem való. Nekünk nem szabad magunkat gyöngíteniünk. Már pedig régen meg van írva, hogy a bürokratizmus csak alkalmazni és fogyasztani tudja a nemzeti erőt, de fejleszteni nem. Nincs napfény, mely ennél világosabb. Azért van-e a nemzet édes neve köztünk, hogy azt a külföld példája szerint csak a hivatalok föliratául használjuk. Az a legveszélyesebb és legkárosabb *absentismus*, ha a polgárok otthon vannak

ugyan testileg, de szellemök mindig csak a külföldön kalandozik; mert ez a legtömegesebb absentismus.

Minden időben az volt az igazi állam, a kiben az állam gondolkodott, akart és cselekedett. Csak a nemzetállamot akarják államilag alvó polgárokból létesíteni. Borzasztó látni a halálos örvényt; még borzasztóbb látni a bele rohanó hajót. Még meg lehetne fordulni. Mért nem lehet a világtörténet nagy törvényeit a geometriai ábrák módjára kézzelfoghatóvá tenni?

Ne higgye senki, hogy a nemzetállamot pénzzel lehet venni, mint valami butodarabot; t. i. azzal a pénzzel, melyet a polgárok a végből fizetnek a hivatalnokoknak, hogy ők maguk államilag semmit se tegyenek, vagy legfőleg az ellenőrködést gyakorolják. Az ilyen polgárokra nézve az állampolgárság üres jogi forma, minden ethikai tartalom nélkül. A *vegyes állampolgárság* monstrumának védői bizonyítvánnyal ilyen névleges állampolgárokat gondoltak. Az igazi állampolgár életének egyik fele minden életviszonyában az állam. De ily polgárok nem lesznek állami semmit-tevésből. Ha agyagból teremté Isten az *embert*, állami munkából teremté a *polgárt*.

A nobile officium ellen azt hozzák föl, hogy az jó volt hajdan, mikor a közigazgatás nagyon egyszerű volt. De *szaktudomány* és nobile officium nem fér össze.

Azt felelem, ha csakugyan nem férne össze szaktudomány és nobile officium, akkor inkább a szaktudományt kellene föláldozni; mert első a nemzet állami szabadsága, és csak azután következik a jó közigazgatás. «Szabadság és kenyérhaj.» Ezen jelszótól visszariadni nem szabad, ha a szabadságot komolyan akarjuk. Élni egy nemzetnek és szabadnak lenni egy és azonos dolog. Adhat az abszolút rendszer is jó közigazgatást, de csak a nobile officium teszi igazán szabaddá a nemzetet.

De nem áll az, hogy a szaktudomány és nobile officium nem fér össze. Támogassa az állami munkát teljesítő polgárt a bürokratikus szakszerűség. A közigazgatás súlypontja legyen a nobile officiumban; de szakszerű fizetéssel hivatalnok készítse elő az ügyet a döntés stádiumára. Ily módon a szaktudomány átmegy a nemzeti életbe, és lesz belőle élő nemzeti öntudat. A szaktudomány, mint nemzeti tudomány, fog érvényesülni a közigazgatásban. Ellenben a bürokratikus szaktudomány egymagában, azaz: nobile officium nélkül alkalmazva, a nemzeti életre nem hat; láthatatlan csillag a nemzet egén, melynek sugara a nemzeti észhez sohasem jut.

Igaz, hogy ma a polgárok nem sovárognak az önkormányzatban teljesítendő állami munka után, sőt azt kerülik. Minek a szabadság, mondják ellenfeleink, oly emberek számára, kiknek az nem kell?

Csakhogy itt nem oly szabadságról van szó, mely a polgárok magántulajdona. A *nobile officium* a nemzetnek szabadsága és a polgároknak kötelessége. A «*volenti non fit injuria*» elve itt nem alkalmazható. Senki sem mondhat le kötelességéről. S ha ezen kötelesség teljesítésére kellő erélylyel kényszerítjük a polgárokat, később abban saját boldogságukat fogják föltalálni. Hány a ki kényszerítve lett katona, hősies szenvedélytől ég a harcmezőn. Ha kötéllel fogjuk is a polgárokat a *nobile officiumra*, majd fölébred bennök az állameszme lángja, és lelkükből átesap polgártársaikra.

Ha a megyét, lényegére nézve, eltöröljük, elvész vele *történeti* alkotmányunk. Átváltozik egy darab *papirossá*. Az alkotmány történeti jellegének súlypontja a megyében van. Az alkotmánynak központi szervezete aránylag csak kevés állampolgárt gyakorolhat állandóan a *történeti folytonosság* föntartásában. Viszont a község önmagában, a megye nélkül, gyöngye ezen *functio* teljesítésére. Az angol alkotmánynak is történeti ereje főképp a megyében van fölhalmozva. A központi szervezetben megrendített történeti folytonosság ismét helyre áll, ha körülötte a történetből származó erő áradoz. Viszont a központon is elpusztul a történeti folytonosság, ha körülötte elpusztítjuk a történetet.

Azt mondják, a 48-iki törvények már úgyszólván nagy részben elpusztították a magyar alkotmány történeti jellegét. Miért kimélnők az utolsó romot?

A kik így beszélnek, azokat téves útra vezeti a látszat. 48-ban alkotmányunk intézményei jelentékeny *formai* változáson mentek át. De az új alakzatokban a régi elvek élnek. Mikor a *szállásbirtok* hat száz év előtt átalakult *donationalis* birtokká, akkor is nagy változáson ment át a magyar alkotmány, de azért a történet fonala nem siklott ki kezünkéből. A 48-iki törvényekben államéletünk ős régi elvei ragyognak azelőtt soha nem látott fényben. Nálunk nemzetet jelentett a *rendi* alkotmány, és nemzetet jelent a *népképviselet*. Hol itt a történet félbeszakítása? A burokratizmus, igen is, félbeszakítaná azt; mert az minden életet félbeszakít. A francia feudalismust romba kellett dönteni, hogy a modern államnak helye legyen. De Magyarország sohasem volt lényegileg feudális állam. Franciaországban a modern

állam ébredése *forradalmat* jelentett, Magyarországra *reformot*. A 48-iki törvény nem forradalom, hanem reform. A *megyerombolók* azonban a forradalom terére kívánnak lépni, bár törvényes formákban. S a közvéleményt már is bele szédítették a forradalom örvényébe. *Nemzeti individualitásunk* állami nyelvünkben és állami intézményeinkben van. Ha az utóbbiakat a burokrácia kosmopolitismusának áldozzuk föl, nemzeti individualitásunknak elvesztjük egyik felét. Süket az, ki régi intézményeinkből nem hallja a magyar genius szavát. Elhitetjük magunkkal, hogy már kihalt alkotmányunkból a történet, hogy legyen jogezimünk onnan kiirtani a történetet. A haladást nem tudjuk összeegyeztetni az élő fejlődés törvényeivel; az észet nem tudjuk belevinni a történet folyamába. A mit minden kényuralom megtámadott, mert az minden kényuralomnak akadályát képezte; és a mit egy kényuralom sem tudott lerontani, mert erő és hatalom lakik benne, azt most magunk nyilvánítjuk roskadozó épületnek. Jegyezzük meg jól, hogy az önkormányzat sohasem lesz roskadozó épület, a míg csak nemzetállamok léteznek a földön; de roskadozó épület lesz a nemzetállam mindenütt, a hol igazi önkormányzat nincs. Az igazi állami önkormányzat pedig a világ kezdetétől a világ végeig a *nobile officium*. Miként kenyeret nem ad gazdasági munka nélkül a föld, úgy igazi államot nem terem állami munka nélkül az emberi lélek. *A nobile officiumot demokratizálni*, — ez élet és haladás együtt. Minden más haladás a nemzetállam romjain vezet keresztül. A demokrácia nem volna méltó világtörténeti szerepére, ha a *nobile officiumot* teljesíteni nem tudná.

Dr Kuncz Ignác,
pozsonyi jogtanár.